

Europa 2025

bulletin

nieuwe

Wat komt	1
De hoop voor morgen	2
De pelgrimage van Frits de Lange	3
Recht voor ogen : Week van gebed 2019	4
Rijke diversiteit Indonesische kerken in Nederland	5
Wat spreekt	7
Netwerken: MissieNederland en Raad	8
Maria Magnificat, exegese	9
'Als het ware' - over de kerk als sacrament	10
Zalig hen die twijfelen	11
Wat raakt	13
Vluchtelingen en overheidsbeleid	14
Kerkelijke armoedemonitor	15
Europa voorbij de tegenstellingen?	16
Berichten uit het land	17
Wat vraagt	19
Geloofsgemeenschappen in ontwikkeling	20
Jongeren zijn nu de kerk	21
Berichten uit de wereld	22
Noteren en doen	23
Column: Hebben de volkeren een vaart?	24

Bulletin 2/2018

COLOFON

Raad van Kerken in Nederland

secretariaat Kon. Wilhelminalaan 5 3818 HN Amersfoort
 telefoon 033 4633844
 alg. secretaris drs. Hillie van de Streek
 e-mail rvk@raadvankerken.nl
 website www.raadvankerken.nl
 iban NL09 INGB 0000 5598 39 tnv Stichting Vrienden van de Raad van Kerken in Nederland

Oecumenisch Bulletin

eindredactie Beppie van Laar, Raad van Kerken in Nederland, Kon. Wilhelminalaan 5, 3818 HN Amersfoort; e-mail: rvk@raadvankerken.nl
 medewerkers Peter de Bie, Rob de Boer, Dirk Gudde, Jan Willem Janse, Renate Japenga, Simon de Kam, Klaas van der Kamp, Jan van der Kolk, Daniëlle Leder, Kees Nieuwerth, Herwi Rikhof, Iris Speckmann, Klaas Touwen, Joris Vercammen, Jurjen Zeilstra
 foto's Albin Hillert/WCC (1, 3, 17), MissieNederland (4, boven), Els Koorevaar (18), Renate Japenga (21), Mannes van de Burg (24, links en midden), Raad van Kerken
 vorm omslag Marijke Kamsma - bliksemzwart.nl

Het oecumenisch bulletin stelt als doel de verschillende visies zoals ze binnen de lidkerken van de Raad van Kerken leven te laten zien.

Het bureau heeft geprobeerd alle rechthebbenden van foto's en/of andere uitingen te achterhalen en te noemen. Mocht dat naar uw idee onvoldoende gelukt zijn, dan kunt u zich in verbinding stellen met het bureau van de Raad van Kerken. De Raad aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid.

Bij de omslag

Klaas van der Kamp bij zijn afscheid als algemeen secretaris van de Raad van Kerken over zijn uitbeelding van de oecumene: 'Een zon, een opgaande zon. De zon der gerechtigheid. Die we kennen uit de Aäronitische zegen. In feite is die zegen een drieslag van een zon die steeds hoger boven ons gaat schijnen. De Here zegene ons en behoede ons. De zon van de gerechtigheid kome nog hoger en doet zijn aangezicht over ons lichten. De zon van de gerechtigheid verheft zijn aangezicht over ons en geeft ons vrede.'

Wat komt

Het gaat in het verlangen de schepping te vieren om de komende generatie. Patriarch Bartholomeus van de Orthodexe Kerk verwoordde dat tijdens een viering van de Europese kerken in de Petruskathedraal van Genève. Meer nog dan zijn woorden spreekt zijn glimlach.

De hoop voor morgen

Ik weet niet meer goed wie dit verhaal ooit vertelde. De gemeenschap, die samenkwam in een oude kathedraal, was in grote nood: de houten pilaren waren rot en er was geen geld om ze te vervangen. Maar ze ontdekten bij het droevige opruimen van hun kerk oude eigendoms papieren: de generaties die de kathedraal hadden gebouwd, hadden tijdens de bouw ook een bos geplant om als de pilaren na 500 jaar rot zouden zijn, deze te kunnen vervangen met het hout van de bomen van dit bos.

De herkomst van het verhaal kan ik niet meer terugvinden, maar ik vind het een inspirerend voorbeeld van 'regeren is vooruitzien'. Deze wijze trouw aan komende generaties, waar is die vandaag de dag nog voorradig? Zo in het vroege najaar een goede vraag om eens over na te denken. Want deze periode in het najaar wordt ook wel de 'tijd van de schepping' genoemd. En kijkend naar de huidige houding van mensen ten opzichte van de schepping is deze wijsheid hard van node. En misschien juist wel in de kerk voorradig, hoop ik wel eens. Want al gaat dit bulletin nog wel over de korte termijn (2025), de kerk kun je nog wel eens wijzen op haar roeping om te kijken met het oog op de eeuwigheid.

Willen we even voorbij 2025 niet hoeven spreken over 'Amersfoort aan zee', dan zou het voor christelijke gemeenschappen goed zijn in deze periode van de schepping na te denken over de vraag hoe we nú voorbij het individualisme, de hebzucht en de waan van de dag (die de seculiere politiek zo bezighoudt) kunnen komen en in betere verhoudingen kunnen leven met onze ziel, met elkaar en onze leefomgeving. De klimaatcrisis is allereerst een spirituele crisis, een crisis van de geest waarin we leven. We zullen elkaar als kerken nog hard nodig hebben. Van orthodox tot katholiek, van sober protestants tot charismatische pinksterkerk: juist de klimaatcrisis is een crisis waarin kerken elkaar kunnen vinden, in dit zoeken naar een bekering (metanoia) tot vérstrekkende solidariteit met elkaar en met de generaties na ons.

Iris Speckmann

De pelgrimage van Frits de Lange

Er zijn weinig boeken die direct aansluiten bij de pelgrimage van de Raad van Kerken. Het boek 'Heilige onrust' van prof. dr. Frits de Lange doet dat wel. Frits de Lange zal er tijdens de Oecumenelezing op 18 januari 2019 over spreken.

Het boek van de hoogleraar ethiek van de Protestantse Theologische Universiteit heeft een ondertitel die direct aan het meerjarenthema van de Raad van Kerken en de Wereldraad doet denken: 'Een pelgrimage naar het hart van religie'.

Frits de Lange is vol lof over het begrip pelgrimage. Hij ziet het als een metafoor voor wat het leven zin geeft. De pelgrimage staat voor een nieuwe manier van filosoferen. Je bewustzijn verplaatst zich naar je armen, buik en benen. Al wandelend, zo stelt hij, krijg je soms plots een inval of zie je dingen helderder. Het is dan ook geen wonder dat een vermaard filosoof als Immanuel Kant er een gewoonte van maakte iedere dag een stevige wandeling te maken door zijn woonplaats Koningsbergen. En van Friedrich Nietzsche weten we dat hij het lopen door de bergen gebruikte als therapie tegen zijn depressies.

Frits de Lange citeert prof. dr. G. van der Leeuw: 'In de primitieve cultuur behoren bidden, werken en dansen, voor ons streng gescheiden en geheel verschillend in doel, bij elkaar, zó dicht, dat ze nauwelijks te onderscheiden zijn.' En: 'Alle gevoelens, van de plechtigste tot de frivolste, vinden hun uitweg in de dans. Het religieuze is geen bepaald gevoel naast andere, het is de samenvatting van al het andere.'

De Amsterdamse hoogleraar sluit aan bij 'de hedendaagse levensoriëntatie'. 'De hedendaagse levensoriëntatie ligt blijkbaar niet meer, zoals in de afgelopen eeuwen, opgesloten in een afzonderlijk religieus domein, maar waaert alle kanten uit. De pelgrim gelooft met zijn hele lijf. Zijn ziel gaat te voet.'

Hij komt tot een concept van een pelgrim 2.0. 'De pelgrims nieuwe stijl hebben de gevestigde religie achter zich gelaten. Zij zijn niet op weg naar een hiernamaals; voor hen is de reis zelf de bestemming. Wat hen echter nog steeds tot pelgrim maakt, is het besef dat er iets groter of sterker is dan henzelf, dat hen in beweging zet. De nieuwe pelgrim levert daarmee het format voor een theologie, die weer moet leren om helemaal van voren af aan te beginnen: bij iets dat je onvoorwaardelijk aanspreekt, zonder dat je weet waar het vandaan komt.'

Het is de vraag hoe die benadering zich verhoudt tot de klassieke opvattingen over pelgrimages van orthodoxen en rooms-katholieken. En het is evenzeer een vraag hoe die persoonlijke benadering betekenis kan hebben voor een geëngageerde pelgrimage waartoe de Wereldraad oproept; een pelgrimage van gerechtigheid en vrede. Frits de Lange is gevraagd om daar verder op in te gaan.

Jongeren te voet (bijeenkomst 70 jaar Wereldraad)

Recht voor ogen : Week van gebed 2019

Onrecht: soms kijk je er liever van weg. Het is oncomfortabel om geconfronteerd te worden met datgene wat er niet klopt in de wereld. Toch hebben we als christenen een andere opdracht. Onrecht gaat God aan het hart.

De Week van gebed voor de eenheid zet het recht voor ogen. Met een concrete Bijbelse oproep scherpt de Week van Gebed je blik op recht en onrecht: zoek het recht en niets dan het recht. De centrale Bijbeltekst van de Week van Gebed komt in 2019 uit het boek Deuteronomium 16 vers 10-20. Een hoofdstuk waarin Gods voorschriften over festiviteiten als vanzelf overgaan in de opdracht om rechters aan te stellen en niets anders te zoeken dan het recht. Voor christenen in Indonesië is dat geen vreemde combinatie. Zij bereidden het materiaal dit jaar voor.

Jan Willem Janse

Indonesië is een groot en zeer divers land. Het bestaat uit 265 miljoen mensen, 17.000 eilanden, 1.350 etnische groepen en meer dan 740 lokale talen. Ongeveer 10% van de inwoners zijn christen, afkomstig uit diverse tradities. Zijn grote verscheidenheid maakte Indonesië uniek in de manier waarop het eenheid vormgaf. Het motto 'eenheid in verscheidenheid' is in het land een bekend fenomeen. Toch wordt deze eenheid vandaag-de-dag op nieuwe manieren bedreigd. Veel van de economische groei die Indonesië afgelopen decennia heeft doorgemaakt, is gebouwd op een systeem van competitie. Dit is in schril contrast met de bijzondere samenwerking en solidariteit die Indonesië kende. Er is sprake

van corruptie: zij die de zwakken horen te beschermen en horen op te komen voor recht, doen vaak het tegenovergestelde. Het gevolg is dat het gat tussen rijken en armen steeds groter is geworden.

Onrecht gaat gepaard met exclusiviteit en verdeeldheid. Tijdens de Week van gebed in 2019 bidden we daarom juist voor recht en gerechtigheid. Tijdens deze week krijgen we elke dag een probleem dat door onrecht veroorzaakt wordt in ons blikveld. Door het recht voor ogen te houden komen we gezamenlijk in actie en zoeken we het recht en niets dan het recht in gebed en in onze daden.

Jan Willem Janse

Het materiaal van de Week van gebed is te bestellen via www.raadvankerken.nl. Op de home pagina vindt u een bestelformulier. Beschikbaar zijn boekjes met liturgie en de acht dagen, boekjes met alleen de acht dagen, gebedskaartjes, en posters. Ook is een kinderfolder beschikbaar. De handreiking voor tieners is te downloaden via MissieNederland: www.weekvangebed.nl

Rijke diversiteit Indonesische kerken in Nederland

Het aantal christelijke geloofsgemeenschappen waar in een Indonesische taal gevierd wordt is groot: 100! Enkele van deze gemeenten zijn recent lid geworden van de Protestantse Kerk in Nederland. Simon de Kam is nauw betrokken bij deze kerken.

Als verbindend specialist interculturele kerken (migrantenkerken) heb ik het voorrecht om relaties te leggen tussen 'gewone' protestantse gemeenten en interculturele kerken ook wel migrantenkerken genoemd. Aanvankelijk was ik heel erg verbaasd dat het er zoveel zijn. Wie Indonesië wat beter kent, weet ook dat daar een grote diversiteit is aan bevolkingsgroepen en etniciteit, mede veroorzaakt door de vele eilanden die het Indonesië rijk is. Ik noem er enkele die vijf of meer christelijke geloofsgemeenschappen hebben in Nederland:

- Protestant: Geredja Indjili Maluku (GIM);
- Protestant: Gereja Kristen Indonesia Nederland (GKIN);
- Rooms katholiek: Keluarga Katolik Indonesia (KKI);
- Protestant: Persekutuan Kristen Indonesia (Perki).

Het is goed de Perki als eerste te noemen vanwege een bijzondere recente ontwikkeling. Vier van de Perki gemeenten zijn onderdeel geworden van Protestantse Kerk in Nederland. Het was dan ook echt een feestelijk gebeuren toen de generale synode van de Protestantse Kerk besloot dat de Perki-gemeenten in de omgeving van Amstelveen Bui-

tenveldert, Den Haag, Rotterdam en Utrecht, op hun verzoek lid werden van de Protestantse Kerk in Nederland. Ik werk al vele jaren vruchtbaar samen met Perki Utrecht! Vanuit deze gemeente wordt de organisatie van het multiculturele christelijke Choir Festival gedragen en uitgevoerd.

Geredja Indjili Maluku (GIM)

Deze Moluks Evangelische Kerk schrijft zelf dat ze 65 verschillende gemeenten hebben. In de database staan er 53 vermeld. Zelf heb ik enkele jaren geleden een bijzondere conferentie meegemaakt bij het 65-jarig bestaan van de Molukse kerken in Nederland. Twee twintigers gaven tijdens deze bijeenkomst in een indrukwekkend cabaret de bizarre geschiedenis van de Molukkers in Nederland weer. Ze hoefden niet te vluchten uit de Molukken, maar gingen wel tijdelijk naar Nederland. Daar werden ze opgevangen, vaak in voormalige concentratiekampen van de Tweede Wereldoorlog. Uiteindelijk zijn de meesten goed geïntegreerd in Nederland, maar dat ging niet zonder slag of stoot. Integendeel, via treinkapingen was er ernstig protest en ook nu nog zijn het pijnlijke herin-

Barak voor de opvang van Molukkers, te zien in het Openluchtmuseum Arnhem

Luister naar de wind

Luister naar de wind,
die een lied van liefde zingt:
'kom zoals je bent,
met je treurend hart, mijn kind,
en ik zal jou verlossen,
dat je vrede vindt.
Houd je vast aan mij,
als je eenzaam bent en klein
en wees niet bezorgd,
ik zal altijd bij je zijn.'

gedeelte Indonesisch lied
vertaling: Elly Zuiderveld-Niemann

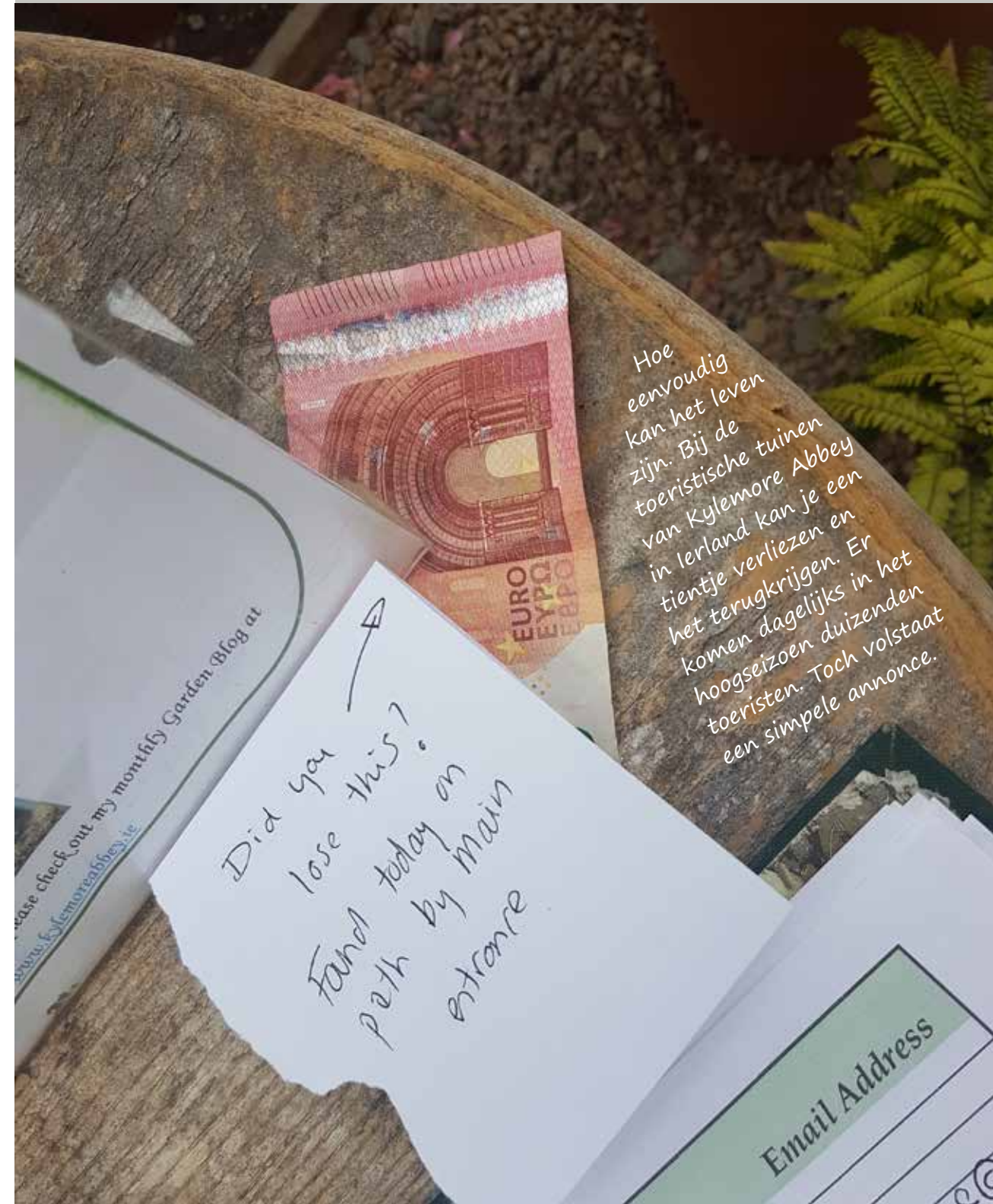
neringen. Bij het 65-jarig bestaan was het dan ook de vraag 'vieren of rouwen'. Beide kanten zijn realiteit.

Allah in de Indonesische Kerk

'God is tegenwoordig, God is ons midden': ik zing van harte het eerste couplet van het intochtslied mee in de Pauluskerk in Tilburg. Ik ben gast bij Gereja Kristen Indonesia Nederland (GKIN: Indonesisch Nederlands Christelijke Kerk), regio Tilburg. Er is gelukkig een heel goede en jarenlange relatie tussen de Protestantse Gemeente van Tilburg en deze gemeente. Twee keer per jaar zijn er gezamenlijke diensten. In 2009 heeft de GKIN de Pauluskerk gekocht van de protestantse gemeente Tilburg. Ongeveer 100 kerkgangers onder wie veel kinderen en tieners zingen het intochtslied mee in het Nederlands. Ze zingen ook door bij het tweede couplet wanneer dat in het Indonesisch gezongen wordt. Ik probeer zo goed mogelijk mee te doen: Tuhan Allah hadir... Hier stop ik even en probeer in herinnering te halen hoe het tweede couplet in het Nederlands is. Dat is ook 'God is tegenwoordig'. Ineens herinner ik me ook weer dat in de Indonesische Bijbel God als Allah vertaald wordt. Tuhan Allah hadir... we zingen het nog een keer. Wat bijzonder om dit mee te kunnen maken Tuhan Allah hadir... Van harte zing ik 'God is tegenwoordig, God is ons midden'

De Indonesische geloofsgemeenschappen (en andere) zijn te vinden op de website voor interculturele of migrantenkerken: www.migrantenkerken.nl.

Wat spreekt

Hoe eenvoudig kan het leven zijn. Bij de toeristische tuinen van Kylemore Abbey in Ierland kan je een tientje verliezen en het terugkrijgen. Er komen dagelijks in het hoogseizoen duizenden toeristen. Toch volstaat een simpele annonce.

Netwerken: MissieNederland en Raad

De Raad heeft sinds juni 2011 een samenwerkingsovereenkomst met MissieNederland. Een nieuwe stap werd in april gemarkeerd door een gezamenlijke vergadering. De intentie is de samenwerking te intensiveren en onderzoek te doen naar de vorm daarvan.

Missie Nederland omschrijft zichzelf als 'een breed missionair netwerk van honderden christelijke organisaties en plaatselijke gemeenten, negen kerkgenootschappen en vele betrokken individuen'. De Raad van Kerken noemt zichzelf een 'verbond (fellowship) van kerken'. Waar MissieNederland als doelstelling heeft het verbinden, ondersteunen en inspireren van christelijke gemeenschappen bij hun missioneren, staat bij de Raad van Kerken centraal: het beraad over de eenheid, en het concreet vormgeven ervan door samen te werken waar dat kan.

MissieNederland presenteert zichzelf nadrukkelijk als netwerkorganisatie. De Raad is een formeler verband, dat in principe niets doet zonder dat alle lidkerken het ermee eens zijn. Het is het type organisatie waarin hiërarchie een rol speelt, en procedures lang kunnen zijn. Geen aantrekkelijk beeld voor een

Optimistisch over de samenwerking

netwerkorganisatie, waar het juist gaat om snel inspelen op ontwikkelingen. Van MissieNederland kan de Raad misschien leren iets meer op de manier van een netwerkorganisatie te gaan werken: flexibel optreden, project-georiënteerd, en misschien wel zo, dat de lidkerken zich aan bepaalde projecten in meerdere of mindere mate kunnen verbinden. Ook is het missionaire aspect van kerk-zijn bij de Raad beduidend minder aanwezig dan bij MissieNederland.

Andersom is het volgehouden oecumenische geloofsgesprek, waar de lidkerken van de Raad zich aan verbonden hebben, iets wat de Raad aan MissieNederland kan bieden. In 2015 zei toenmalig directeur Jan Wessels: 'We zijn op een punt in de geschiedenis waarop de kerk sterk in beweging is. Oude piketpaaltjes en kerkmuren betekenen weinig meer.' De Raad zou zeggen: 'Hoe waar dat ook is, de kerkmuren en de verschillen zijn er nog wel, en daarover moeten we blijven spreken.' Voor MissieNederland is samenwerken met de Raad een manier om deel te nemen aan de oecumenische beweging, met haar streven naar zichtbare eenheid en volgehouden geloofsgesprek.

In de theorie van netwerkorganisaties en hun samenwerking wordt benadrukt dat kennis, middelen en doelen van organisaties op elkaar moeten aansluiten. Maar even belangrijk is dat er voldoende onderscheid is. Anders hebben zij elkaar niets te bieden. Vanuit die theorie mogen we optimistisch zijn over de toekomstige samenwerking.

Dirk Gudde

Maria Magnificat, exegese

Luther schreef een meditatief commentaar op het Magnificat. Maar dit was niet het enige. Hij richtte zich ook in zijn eigen voorbeden tot haar: 'opdat God omwille van haar geeft en doet wat wij vragen'.

De cursus 'Leren van Luther' leidde mij jaarlijks naar een toenemend aantal gemeenten, lutherse en protestantse, mij bekende en onbekende. Hoe sluit je zo'n intensieve avond 'op lutherse wijze' af? Dat kan met korte complete, maar ik wil de trein halen. We sluiten af met het 'Wees gegroet'.

Eén van de hoogtepunten in het oeuvre van Luther is zijn meditatief commentaar op het Magnificat (1521). Er zijn vele Nederlandse edities van in omloop. Ik geef de voorkeur aan de augustijnse vertaling waarvoor Samuel IJsseling een voorwoord schreef (1966). Hij vergelijkt Luther met Levinas!

Luther hield sedert de Reformatie niet op Maria aan te roepen. Hij mediteert niet slechts over haar, maar richt zich ook tot haar: 'O gij zalige maagd en moeder van God.' Ook zijn lezers moeten dat doen: 'Men moet haar aanroepen, opdat God omwille van haar geeft en doet wat wij vragen. Zó moet men ook alle andere heiligen aanroepen opdat het werk steeds helemaal alleen aan God blijft voorbehouden.' De laatste zin, als hij afsluitend bidt om een juist verstaan van het Magnificat, luidt: 'Dat verlene ons Christus door de voorbede en de wil van zijn lieve moeder Maria. Amen.'

Luther heeft het 'Wees gegroet' bewaard in zijn Betbüchlein (1520): Gegrüßet seystu Maria voll Gnaden, der Herr ist mit dir. Gesegenet bistu vnter den Weibern vnd gesegenet ist die Frucht deines Leibes Jesus Christus. Amen. Ook Zwingli neemt het over in zijn Zwitserse liturgie. Let wel, beiden (er)kennen slechts de korte vorm van twee met elkaar verbonden teksten uit Lucas 1:28-42. De langere vorm, inclusief het smeekgebed:

Wees gegroet

Wuif vandaag de jonge moeder uit die je niet aangesproken hebt, de vrouw vijf tenten verderop die op een nacht haar baby stilde met een stem die ook jou stilde als was jij de schrikker van de nacht.

Ga op het dijke bij de steiger staan en vindt haar feilloos in de menigte die aan de reling staat en wuiven gaat zodra de boot zich in beweging zet.

Er is voor dan geen wuiver zijn geen voorwendsel, ook niet wanneer zij je niet groet omdat zij voedt.

Het gaat erom dat je je richt al raakt ze verregaand uit zicht, het gaat erom dat zij, die niet van jou vertrekt, het antwoord was,

het gaat erom dat je de vraag weer richt, de schrikaanjagende, en richt en richt -

haar stem bladstil het antwoord was -

Willem Jan Otten, Eindaugustuswind,
Amsterdam 1998

'Heilige Maria, moeder van God, bid voor ons zondaars nu en in het uur van onze dood', gaat terug op het oeroude ora pro nobis in de aanroep van de heiligen, maar is pas officieel vastgesteld in 1568.

Ik hoef de tekst niet uit te reiken. Het 'Wees gegroet' staat kennelijk zo diep in de protestante ziel gegrift dat nagenoeg ieder het meebidden kan, tot zijn of haar verrassing. Wij komen bij Maria thuis en vertrouwen elkaar toe aan haar glimlach. Zij heeft op ons gewacht.

Klaas Touwen

‘Als het ware’ - over de kerk als sacrament

‘In Christus is de Kerk als het ware het sacrament, dat wil zeggen het teken en het instrument, van de innige vereniging met God en van de eenheid van heel het menselijk geslacht (Lumen gentium 1). ‘Als het ware’.

In de formulering klinkt voorzichtigheid door. De term ‘sacrament’ had over de eeuwen heen een heel bepaalde en duidelijke betekenis gekregen en verwees naar de zeven handelingen die een kenmerk waren voor het katholieke leven: doop, eucharistie, vormsel, biecht, wijding, huwelijk en laatste oliesel. En nu werd die heel bepaalde term gebruikt voor de Kerk en nog wel in een belangrijk concilie-document.

Zo’n verandering komt nooit zomaar uit de lucht vallen. Theologen hadden al termen gebruikt als oer-sacrament of wortel-sacrament en Schillebeeckx had Christus al betiteld als ‘sacrament van de Godsontmoeting’. Maar misschien belangrijker: vanaf het begin van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965)

De kerk: ‘sacrament van de Godsontmoeting’

waren de bisschoppen zeer kritisch geweest over de voorbereide stukken die in taal en toon een manier van denken presenteerden die weliswaar al eeuwen lang het officiële spreken van de kerk overheerste, maar waar ze verandering in wilden brengen. Ze wilden af van de sfeer van triumfalisme, waardoor de concrete kerk zonder enige terughoudendheid werd geïdentificeerd met de Kerk uit de geloofsbelijdenis en waardoor de kerk feitelijk boven en buiten de geschiedenis werd geplaatst.

De korte uitleg die aan dat ‘als het ware het sacrament’ wordt toegevoegd, ademt deze kritiek. Er worden namelijk twee termen gebruikt die alle twee doorverwijzend zijn en die de kerk in relatie plaatsen: ‘teken’ en ‘instrument’. Een teken is altijd een teken van iets anders, een instrument staat altijd ten dienste van iets anders. Met andere woorden: het gaat niet om de kerk (Kerk) maar om God en het koninkrijk van God.

Deze sacramentele, doorverwijzende, manier van denken plaatst de Kerk in de heilsgeschiedenis. Daarmee krijgt de Kerk ook deel aan het ambivalente en voorlopige dat nu eenmaal bij geschiedenis hoort. Daarom moet de kerk ‘terzelfder tijd heilig en altijd tot uitzuivering geroepen’ zich voortdurend hervormen (Lumen gentium 8).

In de formulering ‘als het ware’ klinkt misschien ook wel iets van verrassing door: dat een instituut zichzelf zo relativeert.

Herwi Rikhof

Zalig zij die twifelen

Geloof en ongelof hebben meer met elkaar te maken dan we spontaan denken. Ze zijn beide een manier om met het leven en zijn spirituele en morele aspecten om te gaan.

Beide, geloof en ongelof, streven naar evenwicht en rust voor de ziel, naar zin en betekenis, naar het gevoel in dit leven ergens een thuis te hebben en niet voortdurend zoekend op weg te moeten zijn. Die ervaring vraagt openheid en acceptatie van de kwetsbaarheid die nu eenmaal een mens eigen is. Het vraagt acceptatie van je afhankelijkheid van anderen, van hun geduld en hun liefde. Ongelovigen zullen moeten ‘geloven’ in de toewijding van mensen aan elkaar en gelovigen zullen moeten accepteren dat deze ervaring ‘niet zomaar uit de hemel valt’. Beiden ervaren de uitnodiging om uit zichzelf te treden, zichzelf te overstijgen. De ongelovige ziet ze als een dynamiek van het leven zelf, de gelovige ervaart er een roeping en een teken van ‘een aanwezigheid’ die een relatie aanbiedt waarin dat overstijgen van jezelf mogelijk wordt.

Verzekeringpolis

Maar beiden worden geconfronteerd met twijfel. Noch voor de gelovige, noch voor de ongelovige lijkt de eigen levensvisie een ‘absolute zekerheid’ te geven die het menselijk leven het comfort zou kunnen geven van een verzekeringpolis. Maar precies bij het woord ‘verzekeringpolis’ voelen we meteen de spanning: hoeveel comfort die ook zou kunnen bieden, het zou het hart uit het leven van de mensen halen. Eigenlijk begrijpen we elkaar best: gelovigen en ongelovigen. En eigenlijk weten we het ook wel dat we het niet in een of ander soort van fundamentalisme moeten zoeken, want dat heeft altijd met het ‘verzekeringpolis-syndroom’ te maken, of het nou van gelovige of van ongelovige kant komt. Het is een voordeel van onze open cultuur dat een verscheidenheid aan levensbeschouwingen een normale zaak geworden is, ook

al maakt het dat we onszelf meer moeten verantwoorden voor onze eigen opvatting. Daarbij is de optie van het ongelof dominant geworden in onze samenleving. Het gaat daarbij niet meer om het naïeve en fundamentalistische atheïsme van vroeger, maar eerder om een verregaand verlies aan plausibiliteit voor de gelovige levensoptie.

Transcendent en immanent

Nu zijn ‘geloof’ en ‘ongelof’ sinds pakweg 500 jaar ook in een ander daglicht komen te staan. In Middeleeuwen was het transcendent overal aanwezig als de bron die het immanente leven van mensen toch de nodige geborgenheid en volheid kon geven. Inderdaad: ‘transcendent’ en ‘immanent’ stonden tegenover elkaar. Zoals de ervaring van volheid zo vanzelfsprekend van buiten de menselijke werkelijkheid kwam, zo evident werd het stilaan na het jaar 1500 dat de bron

voor die ervaring erbinnen te vinden zou zijn. Naast de ontdekking van wat men de nieuwe wereld is gaan noemen, wordt in diezelfde tijd van onze geschiedenis ook de 'immanente werkelijkheid' als het ware 'ontdekt'. Er wordt dus een levensideaal voor mogelijk gehouden dat geheel en al met de zelfrealisatie van de mens samenvalt. En sindsdien is een humanisme dat aan zichzelf genoeg heeft tot een wijdverbreide optie voor een groot deel van de westerse mensen geworden.

En toch blijven zowel gelovigen als ongelovigen elkaar nog bestoken met godsbewijzen of met het tegendeel, het bewijzen dat 'de hypothese God' niet langer met goed intellectueel fatsoen verdedigd kan worden. Het

Geloven en verbeeldingskracht

christelijk geloof wordt (of verwordt) tot een wetenschappelijke theorie om mens en wereld te verklaren en zoals alle theorieën kun je die op efficiency bevragen en toetsen. Daarbij wordt door beiden, gelovigen en ongelovigen, voorbij gegaan aan het fundamentele feit dat de godsdienst geen verklaringen biedt, maar wel een narratieve wijze om met menselijke ervaringen om te gaan.

'Excarntie'

De priester en denker Ivan Illich (1926-2002) sprak in dat verband van 'excarntie' (in plaats van 'incarnatie') om aan te geven dat ook christenen met deze ontwikkeling zijn meegegaan en daarmee het hart uit het geloof gehaald hebben. God werd niet meer of minder dan een garantie voor een set van waarden en normen en daarmee de sluitsteen dat het bouwwerk van zowel het persoonlijke leven als van de samenleving de nodige stabiliteit gaf. Geloof wordt dus tot een 'systeem' dat geïmplementeerd wil worden door de instanties die daartoe in het leven geroepen werden. Aan die instanties is men dan ook loyaliteit en gehoorzaamheid verschuldigd. En zo zie je hoe de kerken moderne bureaucratieën worden die waken over regels en wetten, titels en bevoegdheden, grenzen en afspraken. Ze dragen, meer dan ze zelf vermoeden, daarmee bij tot de objectivering waaronder onze cultuur lijdt en zijn geen uitzondering in het hanteren van een instrumentele benadering van mens en werkelijkheid.

Geloven heeft echter alles te maken met verbeeldingskracht. Maar dat vraagt ingaan op het leven met zijn wisselende ervaringen, het vraagt het aangaan van relaties, het vraagt om het nemen van het risico van het zoeken. Als er antwoorden zijn op onze diepste vragen, zullen we die zelf moeten vinden en dat vraagt een verbeeldingskracht die soms uitnodigt onbegane paden te gaan. Dat is voor gelovigen en ongelovigen gelijk en daarom is het gesprek tussen de beiden meer dan zinvol. Beiden zijn bondgenoten van elkaar en in het beleven van dat bondgenootschap gaat er een nieuwe wereld open. Zalig zij die twijfelen want ze kunnen nog veel ontdekken!

Joris Vercammen

Wat raakt

Een engel, megagroot geschilderd op een flatgebouw in Novi Sad, kijkt uit over de rivier de Donau. De bruggen over de rivier zijn in de achterliggende jaren door de NAVO gebombardeerd. De Serviërs hebben er nog steeds moeite mee. En het lijkt alsof de engel met hen meeweent.

Vluchtelingen en overheidsbeleid

Al vele jaren zet de Raad van Kerken zich in voor humane omgang met vluchtelingen in Nederland. Dat doet hij samen met vele duizenden vrijwilligers en andere andere organisaties, van wie velen met een kerkelijke achtergrond. Over het gesprek en de praktijk.

De inzet van kerken, diaconieën en kerkelijke instellingen, al dan niet verbonden aan lokale raden van kerken, is groot. Zij zijn in veel gevallen ook de motoren die ervoor zorgen dat de opvang en de integratie vaak redelijk verloopt, ondanks de vele obstakels die er zijn. De ervaringen van kerken en aan kerken gerelateerde mensen en instellingen worden bij beleidsmakers vaak genegeerd. Zo blijft de politiek beweren dat 'iedereen die terug wil ook terug kan', terwijl is aangetoond dat dit in veel situaties niet kan.

Reikende handen

Kerken bieden waar mogelijk echte hoop op een menswaardig bestaan. Ook als de toekomst van de betrokkene niet in Nederland ligt. Uitgaan van menselijke omgang met asielzoekers blijkt meestal meer perspectief te bieden voor mensen dan de repressieve aanpak die de landelijke overheid als uitgangspunt hanteert.

De belangrijkste thema's van de Raad zijn in de loop der jaren weinig veranderd. Sommige

leidden tot succes, zoals 'geen kind op straat' en 'geen kind in de cel'. Andere belangrijke thema's hebben nog niet geleid tot betekenisvolle veranderingen, bijvoorbeeld vreemdelingendetentie, een middel dat niet alleen wordt ingezet als werkelijk laatste middel voor gedwongen uitzetting. Ook activering van asielzoekers zou direct na aankomst moeten beginnen en niet pas na het verkrijgen van een verblijfstitel. Daarmee wordt de achterstand wat betreft integratie in de nieuwe samenleving ernstig vertraagd. Zolang een asielzoeker geen status heeft, is elke vorm van activering verboden, zelfs vrijwilligerswerk, het volgen van een stage of het leren van de taal. En dus wordt de achterstand tot de samenleving en tot een volwaardige plek daarin tijdens het verblijf in de opvang elke dag groter. Wat ook niet veranderd is, is het terugdringen van het aantal verhuizingen en dus verandering van school en vriendjes voor kinderen. Nederland werd al vaker veroordeeld wegens schending van het kinderrechtenverdrag.

Bij de kerken leven zorgen over de verharding van de samenleving waar het vluchtelingen betreft. En zorgen hoe politici vaak negatieve gevoelens aanwakkeren. Juist vanuit kerken moet daar tegenover het andere verhaal klinken, niet van angst en dreiging, maar van vertrouwen en menselijke waardigheid.

Daarom is het belangrijk dat vanuit de kerken niet alleen gesproken wordt, maar in praktijk wordt gebracht wat nodig is voor een menswaardig bestaan. Dat hoort tot hun kerntaak. 'Wij zijn immers zelf ook vreemdeling geweest?'

Jan van der Kolk

Kerkelijke armoedemonitor

Armoede in Nederland was, is en blijft een heel belangrijk diaconaal thema. In bijna alle kerken in Nederland is er een grote betrokkenheid bij dit hardnekkige probleem. Er zijn tal van initiatieven om ondersteuning te bieden aan mensen die in de knel komen.

Al in 2005 was dat aanleiding om te onderzoeken hoeveel daar nu in omgaat. Er volgden nog vijf peilingen in de jaren daarna. Een groot aantal kerkgenootschappen doet mee aan deze reeks onderzoeken naar aard en omvang van de kerkelijke inspanningen op het terrein van armoedebestrijding. Voor 2019 staat de volgende peiling op de rol. Het Knooppunt Kerken en Armoede, mede ingesteld door de Raad van Kerken, coördineert dit.

De kerken willen met de monitor zichtbaar maken welk werk zij verrichten op dit terrein. Inzicht in de praktijk is ook van belang voor het kerkelijk beleid rond armoede en hulpverlening. En last but not least: het onderzoek levert inzichten op waarmee aanbevelingen aan instanties, lokale overheden en de landelijke overheid kunnen worden geformuleerd. De kerken hebben met hun diaconale werk een vinger aan de pols van de samenleving waar het gaat om armoede in Nederland. De resultaten van het onderzoek zijn daarom belangrijk als signalering en mogelijk alarmering naar overheid en samenleving.

Het laatste rapport dateert uit 2016. Het onderzoek kreeg veel aandacht; niet alleen in de kerken, maar zeker ook in de media en in de politiek. Uit de cijfers bleek dat er een flinke stijging was van het aantal vragen om hulp en de bedragen die daarmee gemoeid waren. Het aantal individuele hulpvragen ging van 40.000 in 2012 naar 50.000 in 2015. Daarbij ging het om 13,5 miljoen euro aan directe hulp. Daarnaast gaven diaconale organisaties nog ruim 15 miljoen aan diverse projecten voor armoedebestrijding, 4,5 miljoen aan kerstpakkettenacties en 2,5 miljoen aan

inloophuizen. Samen 36 miljoen. Dat was in 2012 ongeveer 29 miljoen. De forse stijging - ondanks krimp in leden en middelen van de kerken! - leek vooral te wijten aan de economische crisis. Inmiddels lijkt de crisis voor velen achter de rug. Maar de tweedeling groeit en een harde kern van mensen blijft te maken hebben met armoede en schulden.

Armoede in het zicht

Wat zal het effect zijn op de cijfers van het nieuwe onderzoek? De kerken houden de vinger aan de pols en zullen opnieuw de noodklok luiden als dat nodig is!

Peter de Bie

Europa voorbij de tegenstellingen?

De preambule van de Europese Unie vermeldt dat de Unie dient bij te dragen aan een vreedzaam, solidair en inclusief Europa. De Conferentie van Europese Kerken uitte haar zorgen omtrent de toekomst van Europa. Kunnen we een andere koers inslaan?

De Tweede Wereldoorlog was destijds aanleiding voor de internationale oecumenische beweging om zich diepgaand te bezinnen op de toekomst na die verwoestende oorlog. Vanuit de Wereldraad van Kerken (in oprichting) werd gepleit voor het stellen van grenzen aan de nationale soevereiniteit door de internationale gemeenschap in het belang van de wereldvrede. Deze pleidooien hebben bijgedragen tot bijvoorbeeld de oprichting van de Verenigde Naties en de Europese Unie (EU).

De preambule stelt dat de Unie dient bij te dragen tot 'vrede, veiligheid, duurzame ontwikkeling, solidariteit en wederzijds respect tussen de volken, het uitbannen van armoede en het beschermen van mensenrechten'. En de Charta Oecumenica van de Europese kerken vraagt inzet voor een 'humaan, sociaal bewust Europa waar mensenrechten en de grondwaarden van vrede, recht, vrijheid, verdraagzaamheid, participatie en solidariteit heersen'. Maar zijn we de spanningen en tegenstellingen wel werkelijk voorbij?

De Conferentie van Europese Kerken uitte in een brief haar zorgen over de toekomst van Europa. Worden de basiswaarden waarop de Unie gegrondvest werd nog wel gedeeld? In het bijzonder in het zicht van wezenlijke uitdagingen: gewelddadige conflicten aan de Europese grenzen, terroristische aanslagen in Europese landen, vluchtelingen uit oorlogs- en conflictgebieden die hun toevlucht in Europa zoeken, een economische crisis en hoge percentages werkloosheid in sommige lidstaten, klimaatverandering en milieuschade, opkomend populisme en Eurosceptis, verminderde solidariteit tussen zuidelijke en noordelijke én oostelijke en westelijke lidstaten en - zeker

niet in het minst - de oplopende spanning tussen Rusland en 'het westen'.

De EU besloot in reactie op deze uitdagingen onlangs om een deel van voor ontwikkelings-samenwerking bedoelde fondsen ter beschikking te stellen van training van militairen en grensbewakers in een aantal Afrikaanse landen. Ook de 'buitengrensbewaking' wordt versterkt. Een nieuw Europees fonds werd ingesteld om de wapenindustrie in Europa te steunen. En de Europese Commissie dringt er - met de NAVO - bij de lidstaten op aan om de uitgaven voor defensie sterk te verhogen. De Wereldraad signaleerde destijds al dat het Europese project het risico zou lopen dat een verenigd Europa een supermacht op zichzelf zou worden, in plaats van een 'hoeksteen voor een rechtvaardige wereldorde'.

Kunnen we een andere koers inslaan? Op economisch vlak kan de Europese Unie een meer duurzame economische ontwikkeling vormgeven rond de VN Duurzame Ontwikkelingsagenda en het Klimaatakkoord van Parijs. Op politiek vlak kan overwogen worden om de (economisch georiënteerde) Europese Unie en de (cultureel georiënteerde) Raad van Europa, en de (op conflictpreventie en mensenrechten gerichte) Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa meer met elkaar te verbinden en naar een breder en meer inclusief Europa toe te werken.

Er is werk te doen voor de Europese oecumene om aan een vreedzaam, solidair en inclusief Europa te (blijven) bouwen!

Kees Nieuwerth

Berichten uit het land

Walk of Peace

Iedereen die dat wil, kan een Walk of Peace houden, geïnspireerd door het huidige zevenjaarsthema van de Wereldraad: de Pelgrimage van gerechtigheid en vrede. De Wereldraad van Kerken werd zeventig jaar geleden in Amsterdam opgericht en dat werd op 23 augustus 2018 gevierd, onder meer met een symposium en een bijeenkomst in de Nieuwe Kerk. De Raad van Kerken Amsterdam organiseerde samen met de landelijke Raad, Pax en de protestantse kerk Amsterdam een Walk of Peace door de oostelijke binnenstad van Amsterdam. De deelnemers stonden stil bij plekken die herinneren aan onrecht en geweld, zoals gedenkplaatsen van de jodenvervolging, het Wereldhuis, Sant'Egidio (Mozes en Aäronkerk), de Armeense Kerk en het Goodwill-centrum Leger des Heils/Drugspastoraat. De tocht eindigde op de Dam, met sprekers over gerechtigheid en vrede.

Europa?

De Drie Utrechtse Kathedralen (Catherinakathedraal, Domkerk Utrecht, Gertrudiskathedraal) organiseerden gezamenlijk het symposium: 'Europa? Impuls Voor Verbinding!' Ze wilden de discussie over Europa een nieuwe impuls geven, omdat de Europese Unie als vredesinitiatief (geen oorlog meer in Europa) is begonnen en zij, ondanks de huidige tegenstellingen tussen lidstaten en in de wereld, nog steeds voor verbinding, vrede en veiligheid zorgt. Sprekers waren oud-minister Ernst Hirsch Ballin en Europarlementariër Peter van Dalen (ChristenUnie). Aansluitend was er een debat tussen de deelnemers aan het symposium en de sprekers. Het symposium werd voorafgegaan door een oecumenische vesper in de Domkerk, waarin Netty de Jong-Dorland, predikant van de Domkerk en mgr. Joris Vercammen, oud-katholiek aartsbisshop van Utrecht, voorgingen.

Zomerstek

Zomerstek wordt jaarlijks in de maanden juli en augustus georganiseerd door Stek, stichting voor Stad en Kerk in Den Haag. Er zijn ruim 60 activiteiten op verschillende locaties van Stek, wijkkerken en andere locaties in Den Haag; van een natuurexcursie, het maken van een speksteenhanger tot yoga en lessen in 'bijbels' koken. Zomerstek is voor iedereen toegankelijk, met name voor mensen in Den Haag die niet op vakantie gaan. De meeste activiteiten zijn gratis. Meer dan 33 locaties en circa 65 vrijwilligers werkten mee aan Zomerstek. Meer informatie: www.zomerstek.nl.

Walk of Peace Amsterdam, met in het midden voorzitter van de Wereldraad Agnes Abuom

Help je mij ...

In klooster Wittem werd de conferentie 'Help je mij ... bij het sterven?', Recht op leven - Recht op sterven?' gehouden. Steeds meer mensen willen de regie over hun levenseinde zelf in handen nemen, omdat ze bang zijn voor langdurig lijden en verlies van kwaliteit van leven. Voorstanders van actieve stervenshulp beschouwen dit als een vorm van individuele vrijheid. Tegenstanders willen het leven juist tot het einde beschermen en zoeken liever naar mogelijkheden voor een meer 'menswaardig sterven', door therapeutische verzachting van pijn en verzorging in een hospice. Op de conferentie werd onder andere gekeken naar de wettelijke basis voor hulp aan stervenden in Nederland, België en Duitsland en welke standpunten de kerken innemen. Er werd meegewerkt door sprekers uit deze landen. Zowel rooms-katholieke als protestantse kerkelijke organisaties namen deel.

Levensboom

Friesland

Volgens de Raad van Kerken Fryslân gaat het in de Friese oecumene om mensen van goede wil, met een hart voor oecumene. Ze zijn bereid om naar elkaar te luisteren en om het verhaal verder te brengen. Er is tevens oog voor de internationale oecumenische agenda. In dit kader wijst de Friese Raad onder meer op het armoedepercentage in Friesland, dat bovengemiddeld hoger ligt dan in de rest van Nederland. Vanuit de Pelgrimage van gerechtigheid en vrede van de Wereldraad, wil de Raad van Kerken Fryslân zelf ook op weg gaan, geïnspireerd door spiritualiteit en oog voor de sociaal-ethische vragen in de samenleving, waarbij het gaat om de zorg voor onze naasten.

Afscheid Sophie Bloemert

Dominee Sophie Bloemert nam afscheid als Regionaal Adviseur Classicale Vergaderingen (RACV) Zuid-Nederland van de Protestantse Kerk. Vanuit die functie gaf zij adviezen aan classes op het terrein van beleid, bestuur, kerkorde en personele bezetting. Bloemert wilde vooral helpen voorkomen dat kleine conflicten in gemeenten zich zouden ontwikkelen tot 'uitslaande branden'. Omdat classes in het zuiden van Nederland regelmatig contact met de bisschoppen van Den Bosch, Breda en Roermond onderhouden, kon Bloemert ook de oecumene bij haar werk betrekken. In het kader van 'Kerk 2025' werd het aantal classes aanzienlijk teruggebracht, waardoor er minder bestuurders nodig zijn, die wel intensief begeleid moeten worden. Dat wordt de taak van de classispredikanten, waardoor de functie van RACV is komen te vervallen.

Wat vraagt

In het Reformatiemuseum in Geneve hangen verschillende cartoons bedoeld om het absolute gelijk van religieuze stromingen een beetje te relativieren.

Geloofsgemeenschappen in ontwikkeling

Dat er sprake is van een ongelijktijdigheid tussen moslims en christenen, werd door niemand ontkend tijdens de studiedag 'A Common Word' bij de Raad van Kerken. Toch zijn er binnen de islam en het christendom ontwikkelingen waar te nemen die toenadering tot elkaar kunnen faciliteren.

Tijdens de studiedag over het document 'A Common Word' werden aan de hand van een briefwisseling tussen Harry Mintjes en Rasit Bal thema's besproken die raken aan de christelijke en islamitische situatie in de Nederlandse samenleving. Er werd verkend hoe we een praktische vertaalslag kunnen geven aan het theologische document omtrent het 'doen van het goede'.

In de brief van Harry Mintjes kwam naar voren dat de kwestie van de ruimte voor religie in het publieke domein voor zowel moslims als christenen een punt van aandacht is. Door samen op te trekken kan deze ruimte verkend worden. Rasit Bal schreef in zijn brief over een 'nieuwe werkelijkheid' waarin mensen van verschillende godsdiensten, overtuigingen en levensbeschouwingen samenleven. De maatschappelijke polarisatie maakt het echter lastig om de nieuwe pluriforme werkelijkheid te ervaren als een 'verrijking' of 'nieuwe toekomst'. Is het dan wel mogelijk om nader tot elkaar te komen? Rasit en Harry gaven hun visie hierop.

Gezamenlijke thema's

'A Common Word' is een verklaring van 138 prominente moslimgeleerden aan de paus en andere christelijke leiders, waarin ze aangeven dat de geboden 'God en de naaste liefhebben' zowel te vinden zijn in de Bijbel als in de Koran. Toch werd de Koran vaak exclusief gelezen waarbij men naar interpretaties zocht om het onderscheid tussen moslims en andere gelovigen te bevestigen. Volgens Rasit gaan steeds meer moslims de Koran vanuit de werkelijkheid interpreteren en inclusief lezen. Dit betekent een toenemende tolerante houding jegens de 'mensen van het boek'.

In het christendom verschuift volgens Harry Mintjes het zwaartepunt van christocentrisch, theocen-

Overleg tussen twee deelnemers tijdens de bijeenkomst

trisch naar soteriocentrisch. Hierbij komt de nadruk te liggen op de vraag wat 'heil' is en hoe men zijn geloof kan duiden in goede werken. Zo zouden theologische verschillen juist niet moeten leiden tot vijandschap maar juist een stimulans moeten zijn om te wedijveren in goede daden. Thema's waaraan zowel de islam als het christendom in de Nederlandse samenleving een bijdrage kunnen leveren zijn armoedebestrijding (diaconie & zakaat) en duurzaamheid (zorg voor de schepping).

Kritische bevraging

Volgens Rasit zijn wij de fase voorbij om aan elkaar te laten zien hoe mooi de eigen religie is en zijn wij nu beland op het punt dat wij elkaar kritisch moeten bevragen op moeilijke vraagstukken. Om die dialoog tot stand te laten komen in de maatschappij is een open houding en oprechte betrokkenheid van zowel christenen als moslims nodig. De ontwikkelingen binnen beide tradities geven in ieder geval een positieve basis voor continuering van de dialoog.

Daniëlle Leder

Jongeren zijn nu de kerk

Je gaat naar Novi Sad en kent niemand, je vertrekt na tien dagen en je hebt er een heleboel nieuwe contacten bij en een zwaar hart omdat je afscheid moet nemen.

Het was waardevol om elkaar te ontmoeten als jongeren (18-30 jaar) op het youth event voorafgaand aan de general assembly. Wij waren de stewards en zorgden ervoor dat alles goed verliep tijdens de assemblee.

Tijdens het youth event leerden we elkaar en de CEC (Conferentie van Europese Kerken) kennen. Alle gesprekken onderling gingen over kerk. Of je er werkte of niet. En hoe alles eraan toegaat in de kerk. Er waren grote en kleine verschillen, grote en kleine overeenkomsten. We vonden het leerzaam om elkaars verhalen te horen. In de dagen van het youth event ging het over de wereld, mensenrechten, klimaatverandering, vluchtelingen, oecumene, bio-ethiek. Ik merkte onder de jongeren een grote gretigheid om mee te doen, te participeren op de plekken waar beslissingen werden genomen over belangrijke zaken. Zaken die ook jongeren aan gaan.

Maar jongeren worden buiten beslissingen gehouden totdat ze 'oud genoeg' zijn. Er wordt dan gezegd 'jullie zijn de kerk van de toekomst.' Maar wat steeds meer resoneerde

onder de jongeren was dat wij, de jeugd, NU al de kerk zijn. We willen meedenken, meedoen, meebeslissen. Want de jongeren geven ook om de kerk en om de wereld. Als je jongeren betrokken wil houden in je kerk, moet je ze ook echt volwaardig mee laten doen. De verbinding met de kerk is er niet vanzelf, dat moet je stimuleren als gemeente. En als je ze volwaardig mee laat doen in alles waar de gemeente mee bezig is, dan houdt het de binding met de gemeente sterk.

Als mens, jong of oud, is het een heel basale behoefte om te voelen dat je nodig bent en van toegevoegde waarde. Dit betekent niet dat een gemeente alles uit de kast moet trekken en veranderen. De eerste stap is om jongeren serieus te nemen en ze te helpen en aan te moedigen om te groeien in hun participatie als gemeentelid. Ze zijn al deel van het lichaam van Christus, laat ze meedoen.

Renate Japenga

Renate Japenga

Berichten uit de wereld

Toast op Karlsruhe

De volgende assemblee van de Wereldraad van Kerken, die eens in de zeven jaar wordt gehouden, vindt plaats in het Duitse Karlsruhe. Dat heeft het Centraal Comité onlangs besloten. Daarmee had Kaapstad, die ook gastvrijheid had aangeboden, het nakijken. Heinrich Bedford-Strom, voorzitter van de Evangelische Kirche Deutschland, was er speciaal voor naar Genève gekomen om de kandidatuur kracht bij te zetten. Op de foto is hij te zien met Karin van den Broeke, de Nederlandse afgevaardigde van de Protestantse Kerk, die zelf in het uitvoerend comité zit. De elfde assemblee vindt plaats in 2021.

Karin van den Broeke en Heinrich Bedford

Pensioen eerste vrouwelijke leider

Dr. Margot Kässmann, de flamboyante eerste vrouwelijke president van de Evangelische Kirche in Duitsland is op zestigjarige leeftijd met pensioen gegaan. Verwacht wordt dat ze doorgaat met het schrijven van publicaties. In 2012 verscheen het boek 'Midden in het leven' van haar hand. De Nederlandse uitgave is verschenen bij Uitgeverij Meinema.

President Europese Kerkenconferentie

Ds. Christian Krieger is tijdens de laatste CEC-vergadering (Europese Kerkenconferentie) gekozen als nieuwe president van de koepelorganisatie. Krieger is hervormd predikant in Elzas Lotharingen. Hij volgt de anglicaanse bisschop Christopher Hill op, die de CEC vijf jaar leidde.

Christian Krieger

Twee Korea's op één spreekgestoelte

'Als u hier geen wonder ziet, ontgaat u iets'. Die woorden sprak ds. Frank Chikane, voorzitter van de commissie internationale zaken, toen zowel een vertegenwoordiger uit Noord-Korea als Zuid-Korea het spreekgestoelte beklom tijdens de laatste bijeenkomst van het Centraal Comité. Een historisch moment. Ds. Myong Chol Kang (Koreaanse Christelijke Federatie) en ds. Seungmin Shin (Nationale Raad van Kerken in Korea) vertegenwoordigden hun land.

Vercammen in wijsheidscommissie

Een speciale eer viel onlangs mgr. Joris Vercammen ten beurt. Hij werd door het Centraal Comité van de Wereldraad benoemd in een speciale commissie, die amendementen moet voorbereiden om de organisatie van de Wereldraad verder te stroomlijnen. De commissie bestaat uit vier leden, allen mensen met veel internationale ervaring.

Noteren en doen

Onderhoud minister-president

De kerken aangesloten bij de Raad van Kerken hebben in september een kennismakingsgesprek gevoerd met minister-president Mark Rutte, de vicepremiers Schouten, Ollongren en De Jonge en minister Grapperhaus. Aan de orde kwamen onder meer thema's als de vierde levensfase, flexibilisering van arbeid, 'religiestress' en vluchtelingen.

Ontmoeting Raad van Kerken met leden kabinet

Bureau verhuisd

Het bureau van de Raad van Kerken is verhuisd naar de Koningin Wilhelminalaan 3. Bezoekers kunnen zich melden in de voormalige beheerderswoning. Beneden zijn de kantoorruimten. Boven is een eigen, moderne vergaderzaal.

Vier eeuwen Dordt

Het is precies 400 jaar geleden dat de synode van Dordrecht begon. Op 13 november 1618 ging de synode van start. Er waren een kleine 180 bijeenkomsten in een half jaar tijd. Voor veel protestanten is het een moment waarop de grondslag van hun kerk is vastgelegd. Voor de Remonstranten was het de synode waarop zij definitief als kettters werden afgewezen. Achter de theologische tegenstellingen speelden allerlei staatsrechtelijke belangen mee, tussen enerzijds prins Maurits en de prinsgezinden en anderzijds de families De Witt en Van Oldenbarnevelt. Het is ook de synode waar opdracht werd gegeven tot het schrijven van de Statenvertaling die in 1637 gereed kwam. De Nationale Synode, bekend van onder meer ds. Gerrit de Fijter, besteedt bijzondere aandacht aan het jubileum op 10 november 2018. De toon is verbindend en oecumenisch.

Pelgrimsinspiratie op Terschelling

De taakgroep Pelgrimage van gerechtigheid en vrede heeft onderdelen van het programma gemaakt voor het inspiratieweekend dat van 26 tot 28 oktober op Terschelling wordt gehouden. Met elementen van viering en beproeving krijgt de bezoeker een idee van waar hij of zij bij een pelgrimage en bij de begrippen gerechtigheid en vrede aan kan denken.

Beeldvorming

De tekst over 'beeldcultuur', uitgesproken door ds. Klaas van der Kamp bij zijn afscheid als algemeen secretaris, is te vinden op de website. De vertrekkende secretaris liet zien hoe de cultuur opschuift van een analytische benadering

Hillie van de Streek

naar een meer associatieve invalshoek. Hij wees daarbij op het feit dat beeldvorming vaak een groter struikelblok is in de oecumene dan feitelijke of theologische tegenstellingen. Hillie van de Streek neemt het werk als algemeen secretaris waar. Naar verwachting zal er begin volgend jaar een definitieve opvolg(st)er komen.

Hebben de volkeren een vaart?

Het raakte me toch wel. Nederland neemt twintig migranten op! Dat is niet mis, op ruim 17 miljoen inwoners. Waarom heet die boot dan ook 'Lifeline'? Natuurlijk, ik weet: je lost er niets mee op. Zeker, ik begrijp het: grote aantallen opnemen geeft alleen maar een aanzuigende werking en speelt mensensmokkelaars in de kaart. Opvang in de eigen regio is vast het beste. Maar wie gaat dat organiseren? En vast: de opvarenden van de 'Lifeline' zijn waarschijnlijk allemaal gelukszoekers. Sinds wanneer is dat verboden trouwens: geluk zoeken? Doen we dat niet allemaal? Migranten zijn er altijd geweest. In een 'global village' zullen ze blijven komen.

Volgens het woordenboek heeft deelnemen of opstuwen in de vaart der volkeren iets te maken met het gevoel hebben een rol van betekenis te spelen in de wereld of in de maatschappij. De uitdrukking heeft wortel geschoten in onze taal naar een citaat uit Lodewijk van Deysse in Nieuw Holland (1886-1887). Hij schreef: 'Wij willen Holland hoog opstoten midden in de vaart der volkeren.' Nederland liep een beetje achter in de 19e eeuw. Nou, dat is aardig bijgetrokken. Wij leven in een van de rijkste landen ter wereld.

Maar met die claim alleen komen we er niet uit. De Europese top over vluchtelingen liep vast. En dat kan ook niet anders wanneer 'eigen land eerst' het motto is. We zijn vergeten dat Europese eenheid niet een handigheidje is om lekker snel rijk te worden en te blijven. De eenheid van Europa die ergens over ging, was gebouwd op gedeelde waarden. Tijdens de Conferentie van Europese Kerken begin juni in Novi Sad werd weer even heel duidelijk dat het dan per definitie gaat over getuigenis van vrede en recht, gemeenschap, dienstbaarheid en gastvrijheid. Ik vond het fijn om dat te horen en te delen met meer dan vijfhonderd christenen uit vele kerken. Helaas vergaten we daardoor ook een beetje dat al die kerken waar we bij horen, staan in een door en door geseculariseerd Europa dat zich verliest in korte termijn denken, individualisme en materialisme.

Laten we eerlijk zijn: de Europese volkeren samen hebben slechts een vaart wanneer Europa beschikbaar is als een bouwblok voor de wereldvrede. Maar de vaart is eruit in Europa. Als 'what's best for Britain' het adagio is, mutatis mutandum voor de hele gemeenschap, dan dobberen niet de migranten, maar wij voortaan stuurloos rond op de zee van de geschiedenis.

Jurjen Zeilstra

